

Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця
Національної академії наук України
Силабус навчальної дисципліни

«ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕННЯХ»

ВК1

Галузь знань	Е «Природничі науки, математика та статистика» (09 Біологія)
Спеціальність	Е1 (091) «Біологія та біохімія»
Ступінь освіти	Доктор філософії
Освітньо-наукова програма	Біологія та біохімія (Біофізика: Фізіологія людини і тварин; Патологічна фізіологія)
Статус	Навчальна дисципліна вибіркового компонента з фахового переліку
Форма навчання	Денна / заочна
Семестровий контроль	Диференційований залік

Курс	1
Семестр	1

ECTS	3
Годин	90

Розподіл годин

Аудиторні години		Самостійна робота
Лекції	Практичні/Семінари	
12	12	66

Інформація про викладача

	Лекція	Практичні/семінарські
ПІБ	Чернінський Андрій Олександрович	Чернінський Андрій Олександрович
Вчене звання	старший дослідник	старший дослідник
Науковий ступінь	кандидат біологічних наук	кандидат біологічних наук
Профіль викладача	http://blacknick.info/	http://blacknick.info/
e-mail	andrii.cherninskyi@biph.kiev.ua	andrii.cherninskyi@biph.kiev.ua

Розроблено к.б.н. Чернінським А.О.

Поточна редакція від «11» вересня 2025 р.

Зав. відділу «Випускова кафедра»
Гарант ОНП, д.б.н.

К.В. Розова

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Вибрані розділи біології в біомедичних дослідженнях» – поглибити знання слухачів із вибраних розділів біологічної науки, які описують базові принципи функціонування тваринного організму: внутрішньоклітинні сигнальні шляхи, функціонування йонних каналів та рецепторів, міжклітинна комунікація тощо.

Місце навчальної дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Вибрані розділи біології в біомедичних дослідженнях» є дисципліною за вибором, необхідною для аспірантів із мінімальною біологічною підготовкою (наприклад, фізико-математичного напрямку), а також тих, хто бажає поглибити знання відповідних розділів біології, найбільш важливих для наукової роботи на базі Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця.

Необхідні навички

Проходження курсу не вимагає особливих попередніх навичок або знань.

Рівень набуття знань

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Вибрані розділи біології в біомедичних дослідженнях» аспіранти будуть демонструвати такі результати:

1. Сигнальні шляхи клітини

1.1 Пояснює архітектуру ключових шляхів (MAPK/ERK, PI3K–Akt–mTOR, JAK/STAT, GPCR–сАМФ–РКА), визначає точки регуляції та перехресні взаємодії (розуміння, аналіз).

1.2 Застосовує знання для прогнозування наслідків фармакологічної чи генетичної модифікації шляху у заданому кейсі (застосування, оцінювання).

1.3 Аргументовано обирає мішені для інтервенцій (інгібітори/активатори) та обґрунтовує очікувані клітинні/фенотипові ефекти (оцінювання, створення).

2. Йонні канали та мембранні процеси

2.1 Класифікує канали за механізмом активації (потенціал-керовані, ліганд-керовані, механочутливі, тощо) і відрізняє їх від транспортерів і водних каналів (розуміння, аналіз).

2.2 Пояснює, як зміни провідності/активації каналів впливають на збудливість клітин і мережеві явища (застосування, аналіз).

2.3 Інтерпретує мутації/фармакологічні впливи на Na_v / Ca_v / K_v / Cl^- /ліганд-керовані рецептор-канали та прогнозує наслідки для функції тканин (оцінювання).

3. Міжклітинна комунікація та рецептори вродженого імунітету

3.1 Порівнює ендокринну, паракринну, аутокринну та синаптичну передачу сигналів на прикладах (розуміння, аналіз).

3.2 Характеризує Toll-like receptors (TLR) та інші PRR, пов'язує активацію з каскадами транскрипційної відповіді й цитокіновими мережами (застосування).

3.3 Пропонує експериментальний дизайн для перевірки гіпотези щодо порушення міжклітинної комунікації (створення).

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

4. Успадкування та молекулярна генетика

4.1 Інтерпретує родоводи й типи успадкування (аутосомно-домінантне/рецесивне, зчеплене зі статтю, мітохондріальне) та оцінює ризики для нащадків (застосування, оцінювання).

4.2 Пояснює принципи експресії генів і регуляції (епігенетика, некодуючі РНК) на прикладах біомедичних задач (розуміння, аналіз).

4.3 Критично читає опис варіантів (на рівні базових анотацій) і формулює подальші кроки валідації (оцінювання).

5. Біоенергетика та метаболізм

5.1 Інтерпретує зв'язок гліколізу, циклу трикарбонних кислот та окисного фосфорилування; пояснює роль переносників і редокс-балансу (розуміння, аналіз).

5.2 Розв'язує кількісні задачі з енергетичних балансів і метаболічних зсувів у заданих умовах (застосування).

5.3 Пояснює метаболічну перебудову в патології/адаптації (наприклад, ефект Варбурга, голодування) та пропонує точки втручання (оцінювання, створення).

6. Міждисциплінарні та науково-дослідницькі навички

6.1 Критично оцінює першоджерела (дизайн, статистика, обмеження), коректно цитує та дотримується принципів академічної доброчесності (оцінювання).

6.2 Комунікує наукові результати усно й письмово з використанням наочних візуалізацій (створення).

6.3 Планує міні-дослідження/проект: формулює питання, обирає методи, описує ризики та етичні аспекти (створення).

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1 – Здатність до спілкування державною та іноземною мовою усно і письмово у науковій та професійній сферах, зокрема англійською на рівні C1 CEFR, використовувати сучасні методи і технології професійної комунікації.

ЗК5 – Здатність дотримуватися етичних принципів, норм академічної доброчесності та біоетики у професійній діяльності, застосовувати адекватні методи ефективної взаємодії з представниками різних груп (професійних, соціальних, культурних).

ЗК6 – Здатність застосовувати у професійній діяльності сучасні знання з різних наук, у тому числі міждисциплінарного характеру.

ЗК7 – Здатність критично мислити, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК2 – Демонструвати детальне розуміння предметної бази знань, компетентність у використанні наукового обладнання та прецизійних методів біомедичних досліджень. Здатність до системного аналізу регуляторних механізмів, обґрунтування етологічних, генетичних та середовищних чинників патогенезу, володіння концептуальними знаннями про регуляцію серцево-судинної, дихальної, ендокринної та імунної систем, молекулярних та системних основ. Здатність професійно використовувати методи електрофізіології, оптичної реєстрації, моле-

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

кулярно-біологічного аналізу та алгоритми машинного навчання (AI) для вивчення функціональних властивостей клітин, тканин та органів.

СК4 – Здатність усно і письмово презентувати, аргументувати та захищати результати наукових досліджень українською та англійською мовами, аналізувати англомовні наукові тексти за напрямом досліджень.

СК5 – Здатність виявляти, формулювати та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі біології, оцінювати та забезпечувати якість досліджень.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН1 – Концептуальні та методологічні знання поглибленого рівня в галузі біології та споріднених областях при застосуванні їх у власних дослідженнях у сфері біології та у викладацькій практиці.

ПРН2 – Системні знання для інтерпретації основних біологічних механізмів на організмовому, органному, клітинному та молекулярному рівнях.

ПРН9 – Здатність до аналізу і синтезу систем об'єктів і процесів у живих організмах та їхніх компонентах, за допомогою комп'ютерних моделей і інформаційних технологій.

Перелік тем, завдань та терміни виконання

Структура навчальної дисципліни "МОЛЕКУЛЯРНІ ОСНОВИ КЛІТИННИХ ПРОЦЕСІВ У БІОМЕДИЧНОМУ КОНТЕКСТІ"

№	Тема	Кількість годин					
		Очне відділення			Заочне відділення		
		Л	Пр/С	СР	Л	Пр/С	СР
Змістовий модуль 1. Вибрані розділи біології							
1	Тема 1. Внутрішньоклітинні сигнальні шляхи	4	4	12	4	4	12
2	Тема 2. Йонні канали та мембранні процеси	2	2	11	2	2	11
3	Тема 3. Міжклітинна комунікація	2	2	11	2	2	11

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

4	Тема 4. Успадкування та молекулярна генетика	2	2	11	2	2	11
5	Тема 5. Біоенергетика та метаболічна регуляція	2	2	11	2	2	11
Всього годин:		12	12	66	12	12	66

Л – Лекції

Пр/С – Практичні / Семінари

СР – Самостійна робота

Тема 1. Внутрішньоклітинні сигнальні шляхи

Поняття про внутрішньоклітинну сигналізацію. Головні системи вторинних посередників. Steroid hormone receptors. MAPK/ERK pathway. Hedgehog signaling pathway. Notch signaling pathway. Toll-like receptors. Adrenalin signaling pathway. Insulin signal transduction pathway. Retinoic acid. Calcium-calmodulin signaling in neuronal plasticity. Wnt signaling pathway.

Тема 2. Йонні канали та мембранні процеси

Загальна характеристика йонних каналів. Різноманітність йонних каналів: Acid-sensing ion channels, TRP, Na_v, K_v, Ca_v, Purinergic, Glutamate, ACh, GABA, Piezo, Two-pore channel, Light-gated ion channel, Water channels, Gap-junction ion channels, CNG, HCN тощо.

Тема 3. Міжклітинна комунікація

Типи міжклітинної комунікації: автокринна, паракринна, ендокринна, синаптична. Метаботропні рецептори. Синапси електричні та хімічні. Нейромедіатори: глутамат, ацетилхолін, гліцин, ГАМК, норадреналін та адреналін, дофамін, серотонін, гістамін, пуринові сполуки та ін. Контакт-залежні механізми: адгезійні молекули, щілинні контакти, тунельні нанотрубки. Позаклітинні везикули: екзосоми та мікровезикули. Патерн-розпізнавальні рецептори (PRR).

Тема 4. Успадкування та молекулярна генетика

Основи генетики. Приклади успадкувань різного типу: цитоплазматичне, зчеплене зі статтю - X-домінантне, зчеплене зі статтю - X-рецесивне, зчеплене зі статтю - Y, обмежене статтю, залежне від статі, аутосомно доміантне, аутосомно рецесивне. Хромосомні патології. “Мітохондріальна Єва” та “Y-хромосомний Адам”. Епігенетична регуляція фізіологічних процесів.

Тема 5. Біоенергетика та метаболічна регуляція

Мітохондріальна біоенергетика: роль мітохондрій у клітинному метаболізмі, окисне фосфорилування, електрон-транспортний ланцюг. Регуляція клітинного метаболізму: гліколіз, цикл Кребса, пентозофосфатний шлях. Взаємозв'язок метаболічних шляхів у фізіології та патології (інсулінова регуляція, метаболічний синдром, нейродегенеративні захворювання). Метаболічні сигнальні шляхи (АМФ-активована протеїнкіназа, mTOR, HIF). Біоенергетичні розлади та їхній зв'язок із захворюваннями.

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Внутрішньоклітинні сигнальні шляхи	2
2	Йонні канали та мембранні процеси	2
3	Міжклітинна комунікація	2
4	Генетика людини	2
5	Біоенергетика та метаболічна регуляція	2
6	Підсумок	2

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Внутрішньоклітинні сигнальні шляхи <i>Підготовка доповіді щодо одного з обраних сигнальних шляхів: пояснення молекулярного механізму, функціональне значення, роль у розвитку патологій.</i>	12
2	Йонні канали та мембранні процеси <i>Підготовка доповіді щодо одного з обраних типів йонних каналів: молекулярна структура та особливості роботи, генетика та різноманітність, способи фармакологічної модуляції (головні агоністи та антагоністи), фізіологічна роль, патофізіологічна роль та значення в медицині.</i>	11
3	Міжклітинна комунікація <i>Підготовка доповіді щодо однієї з обраних нейротрансмітерних систем: залучені рецептори та йонні канали, різноманітність, способи фармакологічної модуляції (головні агоністи та антагоністи), фізіологічна роль, патофізіологічна роль та значення в медицині; міжклітинна комунікація в імунній системі.</i>	11
4	Успадкування ознак <i>Підготовка доповіді щодо одного з обраних типів успадкування із наведенням в якості прикладу ознак тварин та людини.</i>	11
5	Біоенергетика та метаболічна регуляція <i>Підготовка доповіді щодо однієї з обраних тем. Взаємозв'язок метаболічних шляхів у фізіології та патології (інсулінова регуляція, метаболічний синдром, нейродегенеративні захворювання). Метаболічні сигнальні шляхи (AMФ-активована протеїнкіназа, mTOR, HIF). Біоенергетичні розлади та їхній зв'язок із захворюваннями.</i>	11

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Основні джерела

- Alberts, B., Heald, R., Johnson, A., Morgan, D., Raff, M., Roberts, K., & Walter, P. (2022). *Molecular biology of the cell* (7th ed.). W. W. Norton & Company.
- Baynes, J. W., & Dominiczak, M. H. (2023). *Medical biochemistry* (6th ed.). Elsevier.
- Ferrier, D. R. (2021). *Lippincott illustrated reviews: Biochemistry* (8th ed.). Wolters Kluwer.
- Hardin, J., Bertoni, G., & Kleinsmith, L. J. (2022). *Becker's world of the cell* (10th ed.). Pearson.
- Kandel, E. R., Koester, J. D., Mack, S. H., & Siegelbaum, S. A. (Eds.). (2021). *Principles of neural science* (6th ed.). McGraw Hill.
- Kennelly, P. J., Botham, K. M., McGuinness, O., Rodwell, V. W., & Weil, P. A. (2023). *Harper's illustrated biochemistry* (32nd ed.). McGraw Hill.
- Lieberman, M., & Peet, A. (2022). *Marks' basic medical biochemistry: A clinical approach* (6th ed.). Wolters Kluwer.
- Lim, W. A., & Mayer, B. J. (2024). *Cell signaling: Principles and mechanisms* (2nd ed.). CRC Press.
- Lodish, H., Berk, A., Kaiser, C. A., Krieger, M., Bretscher, A., Ploegh, H., Martin, K. C., Yaffe, M., & Amon, A. (2021). *Molecular cell biology* (9th ed.). Macmillan Learning.
- Murphy, K., Weaver, C., & Berg, L. J. (2022). *Janeway's immunobiology* (10th ed.). W. W. Norton & Company.
- Nelson, D. L., Cox, M. M., & Hoskins, A. A. (2021). *Lehninger principles of biochemistry* (8th ed.). Macmillan Learning.
- Pollard, T. D., Earnshaw, W. C., Lippincott-Schwartz, J., & Johnson, G. T. (2023). *Cell biology* (4th ed.). Elsevier.

2. Додаткові джерела

- Ashrafuzzaman, M. (2022). *Biophysics and nanotechnology of ion channels*. CRC Press.
- Ashrafuzzaman, M. (2024). *Introduction to modern biophysics*. CRC Press.
- Brunton, L. L., & Knollmann, B. C. (Eds.). (2023). *Goodman & Gilman's: The pharmacological basis of therapeutics* (14th ed.). McGraw Hill.
- Cherninskyi, A., Storozhuk, M., Maximyuk, O., Kulyk, V., & Krishtal, O. (2022). Triggering of Major Brain Disorders by Protons and ATP: The Role of ASICs and P2X Receptors. *Neurosci Bull.* 2022 Nov 29. doi: 10.1007/s12264-022-00986-8
- Storozhuk, M., Cherninskyi, A., Maximyuk, O., Isaev, D., & Krishtal, O. (2021). Acid-Sensing Ion Channels: Focus on Physiological and Some Pathological Roles in the Brain. *Curr Neuropharmacol.* 2021;19(9):1570-1589. doi: 10.2174/1570159X19666210125151824
- Zheng, J., & Trudeau, M. C. (Eds.). (2023). *Textbook of ion channels* (Vols. 1-3). CRC Press.

3. Пошукові системи

- <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>
- <https://www.sciencedirect.com/>

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Система оцінювання

Виконання кожного проєкту оцінюється в 15 балів. Критерії оцінювання

- Наукова коректність і глибина — 5 б
- Аналітика та доказовість (включно з роботою з літературою) — 5 б
- Комунікація та оформлення — 5 б

Запізнення дедлайну без поважних причин –10% оцінки.

Фінальне тестування — 25 балів. Таким чином, сумарна підсумкова оцінка за курс становить 100 балів.

№ заняття	Тема	Зміст завдання	Кількість балів
2-3	1	Проєкт з теми 1 (Внутрішньоклітинна сигналізація)	15
4-5	2	Проєкт з теми 2 (Йоні канали)	15
6-7	3	Проєкт з теми 3 (Міжклітинна комунікація)	15
8-9	4	Проєкт з теми 4 (Успадкування ознак)	15
10-11	5	Проєкт з теми 5 (Біоенергетика та метаболічна регуляція)	15
12		Підсумковий тест	25
Разом			100

Семестрова атестація аспірантів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
85-89	B	
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ВИБРАНІ РОЗДІЛИ БІОЛОГІЇ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Засвоєння аспірантом програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Додаткові умови допуску до заліку:

У разі виникнення спірних питань щодо не допуску аспірантів до семестрової атестації, вони вирішуються лектором дисципліни спільно із завідувачем кафедри.

Політика навчальної дисципліни

Відвідування занять є обов'язковим для всіх аспірантів.

Пропущені контрольні заходи можна перескласти у визначений викладачем час з дозволу завідувача кафедри. Аспіранти, які в поточному семестрі мали пропуски занять і до початку екзаменаційної сесії не засвоїли матеріал пропущених тем і розділів змістових модулів навчальної дисципліни та не подали обґрунтоване письмове пояснення причин пропущених занять, до семестрової атестації з відповідної дисципліни не допускаються.

Академічна доброчесність. Норми етичної поведінки

Усі роботи мають бути самостійними, з належними посиланнями на використані джерела. Плагіат, фабрикація або фальсифікація даних, повторне подання однієї роботи, використання чужих матеріалів без вказівки авторства, а також неправомірне використання штучного інтелекту заборонені. У разі виявлення порушень робота не оцінюється (0 балів) із правом повторного виконання за рішенням викладача. Очікується дотримання етичної поведінки під час занять: повага до колег, доброзичливе обговорення, коректне використання візуальних і текстових матеріалів.

Політика використання ШІ-інструментів

Дозволяється використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) для допомоги в редагуванні тексту, структуруванні, візуалізації або генерації ідей за умови перевірки фактичного матеріалу, критичного осмислення отриманого контенту та подання власної інтерпретації. У кожній доповіді чи презентації обов'язково зазначається, які саме ШІ-інструменти застосовано і з якою метою (наприклад: "ChatGPT — для редагування мови", "Copilot — для створення схеми").

Процедура оскарження результатів контрольних заходів

Аспіранти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами.